

حافظ و مسئله‌ی ترجمه‌پذیری غزلیات

::: با تکیه بر ترجمه‌های آلمانی :::

استاد ادبیات آلمانی، با اشاره به اوضاع سیاسی-اجتماعی عصر حافظ و سعدی، بیان داشت: طنز گوته، طنزی آشکار از نوع Ironie است که نه فقط در اشعار گوته، بلکه نزد شاعران و نویسندگان دیگر غربی نیز، همزمان با طنز دیگری همراه است و در زبان‌های اروپایی Humor نامیده می‌شود. وی افزود: این نوع اخیر طنز که نمونه‌ی بارز آن را در گلستان سعدی بسیار می‌بینیم، طنزی است شادمانه که از اوضاع و احوال اجتماعی دوران زندگی‌اش که با دوران سلطنت اتابکان فارس مصادف بوده، سرچشمه می‌گیرد. ایشان ادامه داد: در مقابل، طنز حافظ که خود به رندی از آن تعبیر می‌کند، طنزی است پنهان و پیچیده که نه فقط گوته با آن مشکل داشته، بلکه خواننده‌ی فارسی نیز، از دیرباز از دریافتش ناتوان بوده و اغلب به آن، به گونه‌ی کلامی مقدس نگریسته‌اند و در مکتب‌خانه‌ها، به همین عنوان در کنار کتاب مقدس آسمانی بدون دریافتی می‌خوانده‌اند. همچنین وسیله‌ای بوده برای تفل‌زدن و آنگاه نیز اغلب، تنها به درک کلماتی دل خوش می‌کرده که به گمان خود پیام مدنظرشان را در آن می‌یافتند.

دکتر نکوروج با اشاره به بخش‌هایی از کتاب نظریه‌ی رنگ‌های گوته که اثری است علمی-عرفانی و گوته در آن از خلقت عالم به انسان می‌رسد، در مقایسه با شعر حافظ تأکید داشت: گوته با دید نوتر خود که از جهان مدرن (مدرن نسبت به دنیای حافظ) برگرفته، با شیوه‌ای مناسب، آن شعر را پیش برده تا بردنیای سنتی عصر حافظ چیره گردد؛ دنیایی که شعره‌متای محبوبش به کمک شیوه‌ی بی‌مانندش با ابیات گسسته و مستقل از هم، ممنوعیت عشق را در آن عالم ایستا در ساختار خود به نمایش گذاشته است. ازین رو می‌توان شعر گوته را از دیدگاه معرفت‌شناسی گامی به جلودانست.

و دوره‌های مختلف از اشعار حافظ بپردازیم.

در ادامه‌ی این نشست، دکتر حسن نکوروج، استاد بازنشسته‌ی ادبیات آلمانی دانشگاه شیراز به تأثیرپذیری گوته از حافظ و سعدی و ترجمه‌ی برخی اشعار این دو شاعر ایرانی در دیوان شرقی-غربی گوته پرداخت. او با بیان این مقدمه که در ترجمه، به ویژه ترجمه‌ی شعر، همیشه با دوگانگی یا بیگانگی سروکار داریم، گفت: هرچه وابستگی به سنت‌های ملی بیشتر باشد، دوگانگی یا بیگانگی یادشده بیشتر نمایان می‌شود. چنانکه درباره‌ی شعر حافظ، به بیشترین وجه ظهور می‌کند. به گفته‌ی دکتر نکوروج، گوته از گلستان و بوستان سعدی ترجمه‌هایی انجام داده است، اما آورده‌های شاعر آلمانی از این آثار، اغلب تنها با اندکی تغییر نقل شده، درحالی‌که درخصوص غزل‌های حافظ برعکس، تغییرات به حدی است که یافتن منبع الهام شاعر، غالباً دشوار و گاه حتی ناممکن می‌نماید.

ایشان ضمن بیان مشابهت‌هایی در دیوان شرقی-غربی گوته با دیوان حافظ و گلستان و بوستان سعدی، گفت: گوته، به طور ویژه از دو نظر، به همتای ایرانی‌اش وامدار می‌ماند: یکی قالب سونت که آن را برابر غزل دانسته‌اند و دیگر، طنزی که پشت لحن جدی شعر پنهان شده است. وی افزود: درباره‌ی طنز غربی که شاعر آلمانی هم به آن نظر داشته، بیش از هر چیز دویله‌بودنش را به عنوان مشخصه‌ی بارز آن بیان کرده‌اند، سخنی که درباره‌ی طنز رندانه‌ی حافظ هم در موارد بسیاری صادق است. منتها وجوه دیگری هم به آن اضافه می‌شود که کار توضیح و توصیف را بسیار پیچیده می‌کند.

نشست‌های فرهنگی

سیصدوسی‌امین نشست حافظ‌انه‌ی مرکز حافظ‌شناسی و کرسی پژوهشی حافظ، با موضوع «حافظ و مسئله‌ی ترجمه‌پذیری غزلیات، با تکیه بر ترجمه‌های آلمانی از دیوان حافظ، روز ۲۲ دیماه ۱۳۹۸، در مجموعه‌ی تالار حافظ برگزار شد.

در این مراسم، نخست نماهنگی از ویژه‌برنامه‌ی نور و صدا که سال ۲۰۱۶، در کنار بنای یادبود حافظ و گوته در وایمر آلمان برگزار شد، نمایش داده شد.

سپس دکتر فریده پورگیو، مدیر

روابط بین‌الملل

مرکز حافظ‌شناسی

به ترجمه‌ی

اشعار حافظ

در پیچ و خم زمان

پرداخت و تعدادی

از ترجمه‌های

انگلیسی حافظ را معرفی و نقد کرد.

وی در جمع‌بندی کلام خود گفت:

بررسی مقایسه‌ای ترجمه‌های انگلیسی

چند مترجم در قرون گذشته و نیز در قرن

بیستم نشان می‌دهد، مترجمان قدیمی

با زبان و ادبیات فارسی آشنا بوده و

بسیاری از آنان، در ترجمه‌ی اشعار حافظ

سعی در حفظ فرم و محتوا (از نظر قافیه و

انتخاب واژگان مناسب در زبان مقصد)

داشته‌اند. اما مترجمان قرن بیستم که

اکثراً خود نیز شاعر هستند، ولی با زبان

فارسی به ندرت آشنایی دارند، براساس

ترجمه‌های قبلی یا با کمک افراد آشنا به

زبان فارسی، ترجمه‌هایی نوشته‌اند که

بیشتر برداشتی شخصی از شعر حافظ

به شمار می‌رود. ایشان با بیان اینکه

نمی‌توان اینگونه برداشت‌ها را نادیده

گرفت، توضیح داد: در دنیای نقد کنونی

و با استفاده از نظریه‌ی پذیرش ادبی

(Reception Theory) نیاز هست که به

بررسی برداشت‌های گوناگون در جوامع

